

คณະนาฏยศัลปีไทยเอกชนในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2498 - 2538

นางสาวศุณีพร สังกฆรรทร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏยศัลปีไทย ภาควิชานาฏยศัลปี

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN : 974 - 638 - 722 - 7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PRIVATE DANCE COMPANIES IN BANGKOK

Miss Suliphon Sungkmunthon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Graudate School

Chulalongkorn University

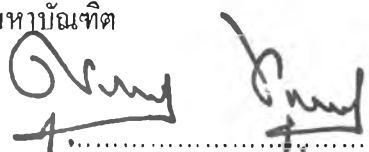
Academic Year 1997

ISBN : 974 - 638 - 722 - 7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คณะนาฏศิลป์ไทยเอกชนในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2498 - 2538
โดย นางสาวศุภีพร ถังขมรทร
ภาควิชา นาฏศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ปัญญา นิตยสุวรรณ

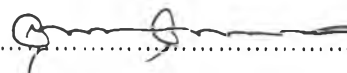

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

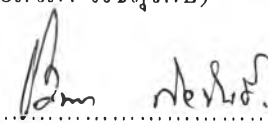
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์จรรยา นงแสงวิเชียร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ปัญญา นิตยสุวรรณ)

..... กรรมการ
(อาจารย์สวภา เวชสุรักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมนาด กิจจันทร์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

สุลีพร สังขมรรทร : คณะนาฏศิลป์ไทยเอกชนในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2498 –2538

(THE PRIVATE DANCE COMPANIES IN BANGKOK)

อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ , อ.ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์ปัญญา นิตยสุวรรณ ,
340 หน้า. ISBN : 974-638-722-7.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาประวัติและผลงานของคณะนาฏศิลป์ไทยเอกชนในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2498-2538 จำนวน 3 คณะ ที่สูญหายไปแล้ว ได้แก่ คณะผกาวลีและโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ คณะโรงเรียนเฉลิมศาสน์นาฏศิลป์ และคณะโรงเรียนราชทัณฑ์นาฏศิลป์ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์หัวหน้าคณะ ทายาท นักแสดงและผู้เกี่ยวข้อง

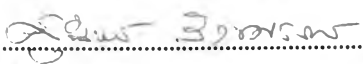
ผลการวิจัยพบว่า คณะผกาวลีและโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ เริ่มมีผลงานตั้งแต่ปี พ.ศ.2488 - 2524 มีผลงานละครเวที พุศสลัปลำรวม 14 เรื่อง เป็นผู้นำในการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนำนาฏศิลป์ไทยไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ ลักษณะเด่นของผลงาน คือ มีความหลากหลาย ระบุว่าสร้างสรรค์ขึ้นมีความกระชับ รวดเร็ว มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้ทำรำไทยและทำรำออกภาษารวมทั้งเครื่องแต่งกายด้วย คณะโรงเรียนเฉลิมศาสน์นาฏศิลป์เริ่มมีผลงานตั้งแต่ พ.ศ.2495 ในนามโรงเรียนเฉลิมศาสน์ศึกษา ต่อมา พ.ศ.2500 จึงมีโรงเรียนเฉลิมศาสน์นาฏศิลป์ มีผลงานแสดงจนถึง พ.ศ.2511 และสอนต่อมาจนปิดกิจการใน พ.ศ.2537 ลักษณะเด่นของผลงาน คือ มีละครหลายประเภท ได้แก่ ละครรำต่าง ๆ ละครร้อง ละครหลวงวิจิตรวาทการ รวม 22 เรื่อง ในจำนวนนี้มี พระอภัยมณี และอิเหนา จัดแสดงทางโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ใช้ทำรำไทย และเครื่องแต่งการตามแบบกรมศิลปกร สำหรับคณะโรงเรียนราชทัณฑ์นาฏศิลป์ เป็นคณะนาฏศิลป์สมัครเล่น โดยรวมกลุ่มผู้มีใจรักทางนาฏศิลป์ไทยเพื่อนุรักษ์และเผยแพร่ด้วยการแสดง เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2505 – 2511 และ พ.ศ. 2519 – 2528 ลักษณะเด่นของผลงาน คือ การปรับปรุงบทละครพูดคำฉันท์เรื่องมัทนะพาธาเป็นละครพันทาง และมีระบำคิดขึ้นใหม่หลายชุด ใช้ทำรำมาตรฐานนาฏศิลป์ไทย และเครื่องแต่งการไทย

ผลงานวิจัย พบว่าคณะนาฏศิลป์ไทยเอกชน มีส่วนสำคัญในการพัฒนานาฏศิลป์ไทย ในระหว่างที่คณะเหล่านั้นดำเนินงานอยู่

ภาควิชา ..... นาฏศิลป์ .....

สาขาวิชา ..... นาฏศิลป์ไทย .....

ปีการศึกษา ..... 2540 .....

ลายมือชื่อนิติ ....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

C780155 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD: THAI PRIVATE DANCE / COMPANIES / IN BANGKOK

SULIPHON SUNGKMUNTHON : THE PRIVATE DANCE

COMPANIES IN BANGKOK

THESIS ADVISOR : ASSO.PROF. SURAPONE VIRULRAK, Ph.D.

THESIS CO - ADVISOR : PANYA NITAYASUWAN , 340 pp.

ISBN : 974-638-722-7.

This thesis aims at studying the history and works of the three private dance companies in Bangkok during 1955-1995 , which ceased to exist . They are Pakawali , Chalomsat, and Ratchatat. The research is based upon related documents, interviewing companies heads and involved persons.

The research finds that Pakawali started in 1945 and ended in 1981. It produced 14 plays of various genres. It was the leader in arranging the shows of Thai dance for tourists in the country and abroad. Its works are varied. Its dances are many, concise, fast and with many props. Chalomsat started in 1952 until 1968 and maintained its teaching up to 1994. Its works are 20 classical dance dramas, a singing drama and a nationalistic play. Pra Apaimani and Inao are TV productions Channel 4. Its dance and costume immitates those of the national theatre styles. Ratchatat is a voluntary group of dance lovers who want to preserve Thai dance through performance. It operated during 1962 – 1968 and 1976 – 1985. One of its major works is the adaptation of a spoken drama in verse into dance drama, and also choreographed many dances based upon Thai traditional dance and costume.

The research also finds that the private dance companies contributed significantly to the development of Thai dance during their active operation.

ภาควิชา..... นาฏยศิลป์
สาขาวิชา..... นาฏยศิลป์ไทย
ปีการศึกษา..... 2540

ลายมือชื่อนิสิต..... สุวิมล สุวรรณ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่ง พร้อมทั้งเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีตลอดมา อันได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ปัญญา นิตยสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์ คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย อาจารย์จรรยา นงแสงวิเชียร ประธานกรรมการ อาจารย์สวภา เวชสุรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมนาค กิจจันทร์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ลัดดา (สารดาชน) ศิลปบรรเลง อาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง อาจารย์มาลินี สาคริก คุณสวลี ผกาพันธุ์ อาจารย์เจริญศรี ศาสตร์วิไล อาจารย์ยุพิน คงสวัสดิ์ อาจารย์ศรีประภา อังสุเศรษฐี อาจารย์ลัดดา พันสนอก คุณเมตตา รุ่งรัตน์ อาจารย์เรียม สมุทรแสง ม.ร.ว.อรฉัตร ซองทอง อาจารย์สุวรรณิ ชลานุเคราะห์ คุณอรพรรณ สุวรรณรัตน์ อาจารย์สุทิสสิ สมุทรโคจร คุณสุมนา น้อยนิตย์ และผู้แสดงละครผกาภิและโรงเรียนผกาภินาฏดุริยางค์ โรงเรียนเฉลิมศาสนานาฏศิลป์ โรงเรียนราชทัศน์ นาฏศิลป์ และคณะละครต่างๆ ในกรุงเทพฯ ที่มีได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลโดยให้สัมภาษณ์ ภาพทำรำ บทละคร บทร้อง ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอขอบพระคุณทุกๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้

ประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบเป็นความกตัญญูคุณแต่ มารดา บิดา คุณครู อาจารย์ ที่ได้อบรมสั่งสอนมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนท่านผู้สร้างงานสืบสานนาฏศิลป์ไทยทุกท่าน

ศุติพร สังขมรรทร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
วิธีดำเนินการวิจัย	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	13
2 คณะละครเอกชนในกรุงเทพมหานคร	14
การจัดส่วนราชการใหม่	14
โรงเรียนนาฏศิลป์	19
คณะละครเอกชนในกรุงเทพมหานคร	20
คณะละครเวทีเอกชน (พ.ศ. 2484 – 2495)	20
คณะนาฏศิลป์เอกชน (พ.ศ. 2498 – 2538)	23
คณะพลายมงคล	25
คณะนาฏศิลป์สัมพันธ์และโรงเรียนนาฏศิลป์สัมพันธ์	28
คณะจารุกนก	32
คณะภาวนามงคล	33
คณะพรณจิรี	34
คณะเกษรศิลป์	34
คณะรังษีนิศา	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
คณะนั้ตรแก้ว	37
คณะขาบมงคตและโรงเรียนนาฏศึลป้ขาบมงคต	42
คณะละครสั้ครเล่นแห่งบ้านปลาขเนน	44
สรุป	48
3 คณะผกาวัลลและโรงเรียนผกาวัลลนาฏคุรยงค้	51
ประวัติคณะผกาวัลลและโรงเรียนผกาวัลลนาฏคุรยงค้	52
ยุคละครเวทลคณะผกาวัลล	52
มูลเหตุในการเกคคคณะผกาวัลล	52
งานด้านการแสดงละครเวทลคณะผกาวัลล	54
มูลเหตุในการปัดคณะผกาวัลล	73
ยุคนาฏศึลป้ผกาวัลล	73
มูลเหตุในการเกคโรงเรียนผกาวัลลนาฏคุรยงค้	74
รายการจ้คตั้งโรงเรียน	74
มูลเหตุในการปัดโรงเรียนผกาวัลลนาฏคุรยงค้	78
ประวัติบุคคลส้าคัญ	78
ผู้ก่อตั้งคณะผกาวัลลและโรงเรียนผกาวัลลนาฏคุรยงค้	78
น้กแสดงที่ควรรู้จ้กของโรงเรียนผกาวัลลนาฏคุรยงค้	83
งานแสดงด้านนาฏยศึลป้ไทย	87
สรุป	99
4 คณะโรงเรียนเฉลิมสาสน์นาฏศึลป้	103
ประวัติโรงเรียนเฉลิมสาสน์นาฏศึลป้	104
มูลเหตุในการเกคโรงเรียนเฉลิมสาสน์นาฏศึลป้	104
รายการจ้คตั้งโรงเรียน	108
มูลเหตุในการปัดโรงเรียนเฉลิมสาสน์นาฏศึลป้	113
ประวัติบุคคลส้าคัญ	113
ผู้ก่อตั้งโรงเรียนเฉลิมสาสน์นาฏศึลป้	114
ครุผู้สอนนาฏยศึลป้ประจำโรงเรียน	117

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
นักแสดงที่ควรรู้จัก	125
งานด้านนาฏศิลป์	135
สรุป	152
5 โรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	155
ประวัติโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	155
มูลเหตุในการเกิดโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	156
รายการจัดตั้งโรงเรียน	157
มูลเหตุในการปิดโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	161
ประวัติบุคคลสำคัญ	161
ผู้ก่อตั้งโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	162
นักแสดงที่ควรรู้จัก	166
งานด้านนาฏศิลป์	169
สรุป	178
6 สรุปและข้อเสนอแนะ	182
รายการอ้างอิง	198
ภาคผนวก	204
ภาคผนวก ก ภาพประวัติคณะละครพกาวลีและโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์	205
ภาพที่ 1 ลัดดา (สารดาชน) ศิลปบรรเลง	206
ภาพที่ 2 ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง	207
ภาพที่ 3 คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง	208
ภาพที่ 4 ลัดดา สารดาชน นางเอกละครเรื่องเจ้าหญิงแสนหวี	209
ภาพที่ 5 ผู้แสดงละครหลวงวิจิตรวาทการ โรงเรียนนาฏดุริยางค์	210
ภาพที่ 6 ลัดดา สารดาชน ร้องเพลงอัดแผ่นเสียงตรากระต่าย	211
ภาพที่ 7 ลัดดา ศิลปบรรเลง กำกับการแสดง เรื่องพ่อขุนผาเมือง	212
ภาพที่ 8 ลัดดา ศิลปบรรเลง กำกับการแสดง เรื่องเจ้าหญิงแสนหวี	212
ภาพที่ 9 การจัดทำเครื่องแต่งกายละครเวทีของคณะพกาวลี	213

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 10 การแต่งกายของนางเอกเรื่องสาวเวียงฟ้า (ลัดดา ศิลปบรรเลง) ..	213
ภาพที่ 11 ลัดดา สารดาชน ในบทสาวเวียงฟ้า คู่กับ ประวัติ ผิวเผือก	214
ภาพที่ 12 การโฆษณาละครเวที เรื่อง มนตร์นาคราช ของคณะผกาวัลี	215
ภาพที่ 13 การแต่งกาย เรื่อง มนตร์นาคราช	216
ภาพที่ 14 นางเอก – พระเอก ละครเวที เรื่อง มนตร์นาคราช	217
ภาพที่ 15 ผู้แสดงละครเวที เรื่อง เงือกน้อย	218
ภาพที่ 16 ผู้แสดงจินตลีลาสลับฉากละครเวที เรื่อง เงือกน้อย	218
ภาพที่ 17 ลัดดา สารดาชน ในบทเลดี้แมคเบธ ที่โรงละครเฉลิมไทย	219
ภาพที่ 18 การซ้อมละคร เรื่อง แมคเบธ	220
ภาพที่ 19 ลัดดา ศิลปบรรเลง กำลังฝึกหัดนักแสดงคณะผกาวัลี	220
ภาพที่ 20 ลัดดา ศิลปบรรเลง รับของที่ระลึกจากสมเด็จพระ ฯ เจ้าฟ้าเพชรรัตนฯ	221
ภาพที่ 21 ระบายลายสีไทย แสดงหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระ ฯ เจ้าฟ้าเพชรรัตนฯ	221
ภาพที่ 22 แพนผังสถานที่ตั้งโรงเรียนผกาวัลีนานาชาติ (บ้านศิลปบรรเลง)	222
ภาพที่ 23 พิธีทำบุญเลี้ยงพระในวันเปิดโรงเรียนผกาวัลีนานาชาติ	223
ภาพที่ 24 การติดตั้งแผ่นป้ายชื่อโรงเรียนผกาวัลีนานาชาติ	223
ภาพที่ 25 บ้านศิลปบรรเลง สถานที่จัดแสดงนาฏศิลป์ไทย	224
ภาพที่ 26 การสอนชาวต่างประเทศ ชุดราวมาตรฐาน	225
ภาพที่ 27 การสอนชาวต่างประเทศ ชุดราวกระบี่ไม้	225
ภาพที่ 28 ห้องอาหารจัดเลี้ยงชาวต่างประเทศ ก่อนเข้าชมการแสดง	226
ภาพที่ 29 ชาวต่างประเทศชมการแสดงนาฏศิลป์ผกาวัลี	227
ภาพที่ 30 การแสดงชุดระบำฉิ่ง	228
ภาพที่ 31 การแสดงชุดระบำลายสีไทย (ระบำพัด)	228
ภาพที่ 32 การแสดงศิลปะป้องกันตัว ดาบสองมือ	229
ภาพที่ 33 การแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนหนุมานตามจับวิรุณจำบัง	230
ภาพที่ 34 ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ถวายสมุดชื่นชื่อกับบุคคลสำคัญ	231
ภาพที่ 35 พระเจ้าฮวน คาลอส และพระราชินีโซเฟีย แห่งสเปน	231
ภาพที่ 36 ดาราภาพยนตร์และนักแสดงนาฏศิลป์ผกาวัลี ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก	232
ภาพที่ 37 แอน แบคเตอร์ ดาราภาพยนตร์ฮอลลีวู้ดในชุดเครื่องละครตัวนาง	233

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 38	อี เอ็ดเวิร์ด จี โรบินสัน คาราภาพยนตร์ฮอลลีวู้ด 234
ภาพที่ 39	แผนผังสถานที่แสดงกลางแจ้งของโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ 235
ภาพที่ 40	สถานที่แสดงกลางแจ้ง เลขที่ 56 สุขุมวิท 39 236
ภาพที่ 41	ขบวนรถนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาชมการแสดง 236
ภาพที่ 42	นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ นั่งกลางแจ้งเพื่อชมนาฏศิลป์ไทย 237
ภาพที่ 43	ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยชุดแรก จบด้วยการโปรยดอกไม้ 237
ภาพที่ 44	การแสดงกลางแจ้งสำหรับนักท่องเที่ยว ชุดฟ้อนเล็บ 238
ภาพที่ 45	การแสดงกลางแจ้งสำหรับนักท่องเที่ยว ชุดระบำกีนรี 238
ภาพที่ 46	การแสดงชุดฟ้อนพม่าเปิงมาง 239
ภาพที่ 47	การแสดงชุดฟ้อนชมเดือน ที่บ้านคุณอรพิน ไชยกาล 239
ภาพที่ 48	คณะนาฏศิลป์ผกาวลี แสดงบนเรือโฮกูโตมารุ 240
ภาพที่ 49	ระบำดอกไม้เงิน – ดอกไม้ทอง 241
ภาพที่ 50	ระบำกีนรีร้อน 241
ภาพที่ 51	นาฏศิลป์ผกาวลีและนาฏศิลป์ฟิลิปปินส์ที่ปากีสถานตะวันออก 242
ภาพที่ 52	นาฏศิลป์ผกาวลีที่มหาโพธิ์สมาคม กัลกัตตา อินเดีย 242
ภาพที่ 53	ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง กับแผ่นป้ายโฆษณาหน้าโรงละคร 243
ภาพที่ 54	วัลย์ลดา ศิลปบรรเลง นาฏศิลป์ผกาวลี 244
ภาพที่ 55	นักดนตรีไทยคณะผกาวลีที่สหรัฐอเมริกา 244
ภาพที่ 56	การแสดงชุดระบำกลองในวันสิทธิมนุษยชนที่สหประชาชาติ ... 245
ภาพที่ 57	ลัดดา ศิลปบรรเลง รับช่อดอกไม้พร้อมนักแสดงและนักดนตรี 245
ภาพที่ 58	พระราชินีอินกริดแห่งเคนมาร์ค แสดงความยินดีต่อคณะนักแสดง 246
ภาพที่ 59	ระบำมาตรฐานของนาฏศิลป์ผกาวลีที่สหรัฐอเมริกา 247
ภาพที่ 60	ฟ้อนชมเดือนที่สหรัฐอเมริกา 248
ภาพที่ 61	หัวหน้าคณะผกาวลีนำนาฏศิลป์และนักดนตรีไปแสดงที่สหรัฐฯ 249
ภาพที่ 62	คณะนักดนตรีผกาวลีไปสหรัฐอเมริกา 249
ภาพที่ 63	การบันทึกเทปโทรทัศน์ในต่างประเทศชุดรำเปิงมาง 250
ภาพที่ 64	การบันทึกเทปโทรทัศน์ในต่างประเทศชุดระบำฉิ่ง 250
ภาพที่ 65	การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศูรปนขาหึง 251

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 66	ทำขึ้นลอยพระลักษมณ์กับนางยักษ์สุรปนา 252
ภาพที่ 67	พิธีเปิดงานเพื่อก่อตั้งศูนย์กลางการแสดงดนตรีนาฏศิลป์ฟิลิปปินส์ 253
ภาพที่ 68	ตัวแทนนาฏศิลป์ซาคากิบาร่ากำลังมอบช่อดอกไม้ 254
ภาพที่ 69	ร.ร.นาฏศิลป์ซาคากิบาร่า รอต้อนรับ ลัดดา - ประสิทธิ์ 254
ภาพที่ 70	นายซาคากิบาร่า ผู้อำนวยการโรงเรียนและลัดดา ศิลปบรรเลง 255
ภาพที่ 71	คณะครูโรงเรียนนาฏศิลป์ (เอกชน) ซาคากิบาร่า โตเกียว 255
ภาพที่ 72	ลัดดา ศิลปบรรเลง กับภาพโฆษณาหน้าโรง ที่ประเทศญี่ปุ่น 256
ภาพที่ 73	ลัดดา ศิลปบรรเลง สุจิตร์ในการแสดงนาฏศิลป์ไทย 257
ภาพที่ 74	ลัดดา ศิลปบรรเลง กับภาพตัวเข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทย ... 258
ภาพที่ 75	การแสดงที่โรงละครเคียวริทสุ ฮอลล์ โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น 259
ภาพที่ 76	คณะนาฏศิลป์ซาคากิบาร่า ญี่ปุ่น เยี่ยมโรงเรียนผกาวิทยาลัยนาฏดุริยางค์ 260
ภาพที่ 77	คณะนาฏศิลป์ซาคากิบาร่า แสดงบนโรงละครผกาวิทยาลัย 260
ภาพที่ 78	นายซาคากิบาร่า สอนนาฏศิลป์ญี่ปุ่นให้นักเรียนผกาวิทยาลัย 261
ภาพที่ 79	ลัดดา ศิลปบรรเลง ฝึกหัดทำรำนาฏศิลป์ญี่ปุ่น 261
ภาพที่ 80	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จทอดพระเนตรระบำไทยญี่ปุ่น 262
ภาพที่ 81	การบรรเลงโกโตะของนักดนตรีญี่ปุ่นร่วมกับการบรรเลงปี่พาทย์ 262
ภาพที่ 82	เกศแก้ว มาสะวิสุทธิ์ และศิริกุล วรบุตร ในชุดเจ้าหญิงน้ำค้าง 263
ภาพที่ 83	การฝึกซ้อมระบำสาเปญ ของนักเรียนโรงเรียนผกาวิทยาลัยนาฏดุริยางค์ 264
ภาพที่ 84	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Bangkok World 265
ภาพที่ 85	ภาพข่าวจากสายการบิน S A S หนังสือพิมพ์ The Bangkok World 266
ภาพที่ 86	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Bangkok World 267
ภาพที่ 87	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Bangkok World 268
ภาพที่ 88	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Bangkok World 269
ภาพที่ 89	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Bangkok World 270
ภาพที่ 90	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ The Bangkok World 271
ภาพที่ 91	แผ่นพับภาพโฆษณานาฏศิลป์โรงเรียนผกาวิทยาลัยนาฏดุริยางค์ 272
ภาพที่ 92	แผ่นพับภาพโฆษณานาฏศิลป์โรงเรียนผกาวิทยาลัยนาฏดุริยางค์ 273
ภาพที่ 93	ภาพโฆษณาการแสดงคณะนาฏศิลป์ผกาวิทยาลัยในรายการรัตโนภาสรีวิว 274

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ข ภาพประวัติโรงเรียนเฉลิมศาสน์นาฏศิลป์	275
ภาพที่ 94 เฉลิม สำราญ เจ้าของโรงเรียนเฉลิมศาสน์ฯ	276
ภาพที่ 95 เจริญศรี ศาสตรวิไล อาจารย์สอนนาฏศิลป์	277
ภาพที่ 96 จวี บุนนาค อาจารย์สอนนาฏศิลป์	278
ภาพที่ 97 นักแสดงนำของโรงเรียนเฉลิมศาสน์นาฏศิลป์	279
ภาพที่ 98 ศรีประภา อธิกโยธิน เป็นแบบหน้าปกแผ่นเสียง	280
ภาพที่ 99 ศรีประภา อธิกโยธิน แสดงเป็นพระอภัยมณี	281
ภาพที่ 100 ชูพิน ยาทิพย์ แสดงเป็นผีเสื้อสมุทร	282
ภาพที่ 101 การแสดงละครนอก เรื่อง คาวี เมื่อ พ.ศ. 2495	283
ภาพที่ 102 การแสดงละครพันทาง เรื่อง สิทธิชนู เมื่อ พ.ศ. 2496	284
ภาพที่ 103 ทำขึ้นลอยในการแสดงละครพันทาง เรื่อง สิทธิชนู	285
ภาพที่ 104 ฉากแต่งงานละครพันทาง เรื่อง สิทธิชนู	286
ภาพที่ 105 ฉากแต่งงานละครพันทาง เรื่อง สิทธิชนู	286
ภาพที่ 106 การแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอนวันทองห้ามทัพ	287
ภาพที่ 107 การแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน เมื่อ พ.ศ. 2496	288
ภาพที่ 108 การแสดงละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ตอนตกแหว	289
ภาพที่ 109 การแสดงละครพันทาง เรื่อง ราชาริราช ตอนลงพระทัย	290
ภาพที่ 110 การแสดงละครพันทาง เรื่อง ราชาริราช ตอนกระทำสัตย์	290
ภาพที่ 111 การแสดงละครเสภา เรื่องขุนช้าง - ขุนแผน ตอนพระไวยแตกทัพ	291
ภาพที่ 112 การแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอนวันทองห้ามทัพ	292
ภาพที่ 113 การแสดงละคร เรื่อง พระสุชน-มโนhra เมื่อ พ.ศ. 2498	293
ภาพที่ 114 ศรีประภา อธิกโยธิน แสดงเป็น พรานบุญ	293
ภาพที่ 115 การแสดงละครใน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนออกบวช	294
ภาพที่ 116 การแสดงละครรำ เรื่อง อิเหนา ตอนพบจินตะหรา	295
ภาพที่ 117 การแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน เมื่อ พ.ศ. 2499 ..	296
ภาพที่ 118 ฉากห้องบรรทมพระเจ้าเชียงใหม่	297
ภาพที่ 119 การแสดงละครพันทาง เรื่อง พระอภัยมณี เมื่อ พ.ศ. 2499	298
ภาพที่ 120 การแสดงละครนอก เรื่อง พระอภัยมณี ตอนอุศเรนอกแตกตาย	299
ภาพที่ 121 การแสดงละครนอก เรื่อง คาวี ตอนชูปตัว เมื่อ พ.ศ. 2499	300

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 122 ศรีเวียง พูลศิษฐ์ แสดงเป็น ท้าวสันนุราช	300
ภาพที่ 123 การแสดงละครนอก เรื่อง อุณรุท ตอนสมอุษา	301
ภาพที่ 124 ผู้แสดงละครดึกคำบรรพ์ เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย	302
ภาพที่ 125 การแสดงละครนอก เรื่องสังข์ทอง	303
ภาพที่ 126 การแสดงละครพื้นทาง เรื่อง มหาชนก เมื่อ พ.ศ. 2500	304
ภาพที่ 127 การแสดงละคร เรื่อง อิเหนา	305
ภาพที่ 128 ชูพิน ยาทิพย์ อรุณ รอดบุญธรรม นางเขาวี สุนทรสารสาสน์	305
ภาพที่ 129 การแสดงละครใน เรื่อง อิเหนา ตอนตัดดอกไม้ฉายกริช	306
ภาพที่ 130 การแสดงละครนอก เรื่อง พระสมุทร	307
ภาพที่ 131 การแสดงละครพื้นทาง เรื่อง บุญบันดาล	308
ภาพที่ 132 การแสดงละครพื้นทาง เรื่อง พระมโหสถ เมื่อ พ.ศ. 2511	309
ภาพที่ 133 ระเบียบำชวา ถ่ายทอดออกอากาศสถานีวิทยุ อ.ส.สวนอัมพร	310
ภาพที่ 134 นักเรียน ร.ร.เฉลิมสาสน์ฯ ทำหน้าที่ประกาศรายการ.....	311
ภาพที่ 135 รำฉุยฉายอวยพร (24 ตุลาคม วันสหประชาชาติ)	312
ภาพที่ 136 ภาพเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยชุดรำแม่บท	313
ภาพที่ 137 รำกฤดาภินิหาร (นาง – ลัดดา สบถุภย์, พระ – เมตตา รุ่งรัตน์) ..	314
ภาพที่ 138 การแสดงชุดเพื่อนรัก	314
ภาพที่ 139 แพนผังสถานที่ตั้งโรงเรียนเฉลิมสาสน์ฯ (ประตูน้ำ)	315
ภาพที่ 140 แผ่นผ้ากำมะหยี่สีดำปักตัวอักษรเฉลิมสาสน์นาฏศิลป์ด้วยด้าย	316
ภาพที่ 141 โรงเรียนอาชีวเฉลิมสาสน์ เลขที่ 1 ซ.ศูนย์วิจัย ถ.เพชรบุรี	316
ภาพที่ 142 สภาพตึกแถวร้านค้านี้คือโรงเรียนเฉลิมสาสน์ฯ ประตูน้ำ	317
ภาพที่ 143 การสัมภาษณ์นักแสดงโรงเรียนเฉลิมสาสน์นาฏศิลป์	317
ภาพที่ 144 สถานที่ตั้งโรงเรียนเฉลิมสาสน์ศึกษา บางนา	318
ภาพที่ 145 อาคารเรียนโรงเรียนเฉลิมสาสน์ศึกษา บางนา	318
ภาพที่ 146 นักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนเฉลิมสาสน์ศึกษา บางนา	319
ภาพที่ 147 นักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนเฉลิมสาสน์ศึกษา บางนา	319

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ค ภาพประวัติโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	320
ภาพที่ 148 ม.ร.ว.อรรถจักร (สุขสวัสดิ์) ชองทอง	321
ภาพที่ 149 อรพรรณ (พินทุโยธิน) สุวรรณรัตน์	321
ภาพที่ 150 แผนผังสถานที่ตั้งโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์ เมื่อ พ.ศ. 2508 ...	322
ภาพที่ 151 155/1 PARKLAND MANSION ซ.มหาดเล็กหลวง 1	323
ภาพที่ 152 แผนผังสถานที่ตั้งโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์เมื่อประมาณ พ.ศ.2516	324
ภาพที่ 153 ระเบิดรีลีลา	325
ภาพที่ 154 ม.ร.ว.อรรถจักร สุขสวัสดิ์ ระเบิดกลองยาว (เถิดเทิง)	326
ภาพที่ 155 การแสดงละครใน เรื่องอิเหนา ตอนชมดง	327
ภาพที่ 156 ม.ร.ว.อรรถจักร สุขสวัสดิ์ งานวันปิยมหาราช	328
ภาพที่ 157 ร้าอวยพร	329
ภาพที่ 158 โฆษกของโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	330
ภาพที่ 159 การแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง	331
ภาพที่ 160 ร้าถวายพระพรวันเฉลิมพระชนมพรรษา	332
ภาพที่ 161 ม.ร.ว.อรรถจักร ชองทอง ร้าถวายถวายพระพร	333
ภาพที่ 162 ร้าชุดราชินีที่รัก ณ โรงละครแห่งชาติ	334
ภาพที่ 163 ม.ร.ว.อรรถจักร ชองทอง แสดงชุดร้าตาลีกีปัส	335
ภาพที่ 164 ระเบิดไก่อวยพร แสดงโดยนักเรียนโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์ ...	336
ภาพที่ 165 ฟ้อนเงี้ยว แสดงโดยนักเรียนโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	337
ภาพที่ 166 ชุดกินรีร้อนและออกมโนห์ราบูชาญ	338
ภาพที่ 167 การแสดงชุดชุมนุมเผ่าไทย ของนักเรียนราชทัศนนาฏศิลป์	339
ประวัติผู้เขียน	340

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
1	รายนามครูโจน ละคร ผู้เข้าศึกษาวิชาชีพนานฎศิลป์	17
2	รายนามผู้ทำบทละครเวทีคณะผกาวัลี	54
3	เพลงจากคณะละครเวทีของคณะผกาวัลี	57
4	ผลงานการแสดงละครเวทีของคณะผกาวัลี	59
5	ผลงานการแสดงละครของลัดดา (สารดาชน) ศิลปินรเรง	80
6	ชุดการแสดงของโรงเรียนผกาวัลีนานฎศิลป์	91
7	ตัวอย่างรายการแสดงนาฎศิลป์ไทยสำหรับนักท่องเที่ยว ฯ	94
9	ขั้นตอนการเรียนวิชานาฎศิลป์ของโรงเรียนเฉลิมศาสนศึกษา และนาฎศิลป์ในเวลาพิเศษของโรงเรียนเฉลิมศาสนานาฎศิลป์	105
10	ครูผู้สอนโรงเรียนเฉลิมศาสนานาฎศิลป์	108
11	เปรียบเทียบหลักสูตรนาฎศิลป์ของโรงเรียนเฉลิมศาสนศึกษา และโรงเรียนเฉลิมศาสนานาฎศิลป์	111
12	ผลงานการแสดงนาฎศิลป์ของเจริญศรี ศาสตรวิไล	121
13	ประเภทละครรำและเรื่องที่ใช้ในการแสดงของโรงเรียนเฉลิมศาสนานาฎศิลป์	141
14	ผลงานการแสดงละครของโรงเรียนเฉลิมศาสนานาฎศิลป์	144
15	ชุดการแสดงของโรงเรียนราชทัณฑ์นาฎศิลป์	173
16	เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของนาฎศิลป์ 3 คณะ	192
17	เปรียบเทียบความแตกต่างของนาฎศิลป์ 3 คณะ	193